

Mehciid dilli Suomas

Suoma suodjalanguovllut ja daid dikšun 2000–2005

Beassedárrkisteaddji goaskima (*Aquila chrysaetos*) beasi luhtte. Šlájá máddodat lea hiljážit nanosmuvván ja lea dálá áigge 400–430 bára, main 40 % eallá suodjalanguovlluin. (Govva: Olli-Pekka Karlin)

Oppalašgovva Suoma suodjalanguovlluid dálá dilis

Suoma suodjalanguovlovuogádat lea gárgehuvvon guhká ja dat ráhkada dálá áigge mearkkašahti oasi davvi goahcevuovdeavádaga, Nuortameara viidodaga ja olles Eurohpa suodjalanguovlofierpmádagain. Váldooasi suodjalanguovlluid viidodagas, measta buot stáhta eatnamiidda vuodđuvvon suodjalanguovlluid ja luonddusuodjalanprográmmain suodjaleapmái várrejuvvon guovlluid, dikšu Meahciráđđehusa luonddubálvalusat. Suodjalanguovlluid dikšuma riikkaidgaskasaš árvoštallamiin 2005 addojuvvon ávžžehusa mielde luonddubálvalusat lea čohkken vuosttaš Suoma luonddusuodjalan-, meahce- ja vándardanguovlluid ja daid dikšumis geahčadeaddji raporta.

Raporta ovdanbuktá suodjalanfierpmádaga dálá dili ja dan dieđu dási. Eallinbirasguovdasaš luonddu mánggahámatvuoda ja dan suodjaleami geahčadeapmi veahkeha ipmirdit manne suodjalanguovllut dárbbahuvvojit ja manne daid galgá gáhttet. Raporta viggá buktit ovdan maid suodjalanguovlluid buvttadan ekologalaš, kultuvrralaš, sosiálalaš ja ekonomalaš ávkkiid.

Raporteren ollašuhtá ON:a biodiversitehtasoahpamuša (CBD) suodjalanguovlluid bargoprográmma ulbmiliid. Raporterema duogážin lea máilmmi luonddusuodjalanlihtu (IUCN) suodjalanguovlokomišuvnna (WCPA) gárgehán metodamálle sihke luondduriggodagaid dikšuma ja geavahusa vuogáiduvvi plánema doaba ja málle.

Suoma suodjalanguovlluid dilis lea ulbmil raporteret čuovvovaš háve jagi 2010. Čuovvundiehtu suodjalanguovlluin ja daid dikšumis čohkkejuvvo geažos áigge. Diehtu dárbbahuvvo maid álbmotlaš luonddu mánggahámatvuoda ja bistevas geavahusa doaibmaprográmma 2006–2016 lihkostuvvama árvoštallamii.

Mii Suoma luonddu suodjaleamis lea ožžojuvvon áigái?

Suoma vuosttaš álbmot- ja luonddumeahcit vuodđuvvojedje 1930- ja 1950-loguin. Čieža álbmotlaš luonddusuodjalanprográmma dohkkehuvvojedje jagiid 1978–1996 ja dat leat ollašuhttojuvvon ja dat leat dohkkehuvvon logijagi áigge sierra ruhtadanprográmmain, buohkanassii sulaid 550 miljovna euroin. Suoma luonddusuodjalanguovlluid ja -prográmmaid ollesruhtadeapmi lea sturron 63 milj. euros 70 milj. euroi jagiid 2001–2005. Eanas ruhtadeamis kanaliserejuvvui Meahciráđđehusa bakte.

Vuodđuvvon suodjalanguovllut leat stáhta eatnamiin sulaid 500 ja luonddusuodjalanprográmmain vuodđuvvakeahces guovllut sulaid 1500. Fierpmádaga runngu dahket álbmot- ja luonddumeahcit sihke meahce- ja jekkiidsuodjalanguovllut. Priváhta luonddusuodjalanguovllut leat duháhiid mielde, muhto dat leat hui unnit. Suodjalanguovllut gokčet buohkanassii measta 10 % Suoma eananviidodagas, dehege sulaid 32 267 km².

Natura 2000-fierpmádahkii, mii suodjala Eurohpa hárvanaš ja uhkiduvvon luonddutiippaid ja šlájaid, dohkkehuvvojedje jagiid 2003 ja 2005 Suomas badjel 1800 suodjalanguovllu, mat dahket Suoma viidodagas sulaid 15 % ja 25 EU-riikka fierpmádagas sulaid 13 %. Eanas Natura-guovlluin leat juo vuodđuvvon dehe dat leat suodjalanprográmmain suodjaleapmái várrejuvvon guovllut. Olles viidodagas 80 % leat stáhta eatnamat.

Suoma suodjalanguovlofierpmádat suodjala gokčevaččat davvi duottarluonddu, oalle bures eanas jeaggetiippaid, bakte- ja buolžabirrasiid sihke sisčáziid luonddutiippaid. Eanas suodjalanviidodagas čeahkkana goitge Nuorta- ja Davvi-Supmii, gos suodjalanguovllut leat stuorrát ja ekologalaččat čavdásat. Lulli-Suomas suodjalanguovlofierpmádat lea biedggus ja suodjalanguovllut leat unnit. Vuvddiid, láktabáikkiid ja riddoguovlluid, eandalii mearavuloš luonddu, suodjaleamis leat vel váilevašvuodat.

Lagašjagiid hástalussan lea gearggahit luonddusuodjalanprográmmaid eananháhkamiid ja oažžut seahtagiidda vuodđuvvot stuora meari ođđa luonddusuodjalanguovlluid. Lulli-Suomas suodjalanguovlofierpmádat dievasmahttojuvvo lávvaráhkademiin ja eaktodáhtolaš vuvddiidsuodjaleamiin.

Mot Suoma suodjalanguovllut gáhttejuvvojit?

Suomas luonddusuodjalanbargguin atnet ávvara birasministeriija, Meahciráđđehusa luonddubálvalusat, guvllolaš birasguovddášat ja Suoma birasguovddáš. Luonddusuodjalanhálddahus doaibma guovlluguovdasaččat ja riikkaviidosaččat fierpmá-dahkan, ovttas viggojuvvo riikkaidgaskasaš mihtto-meriide álbmotlaš ulbmiliiguin.

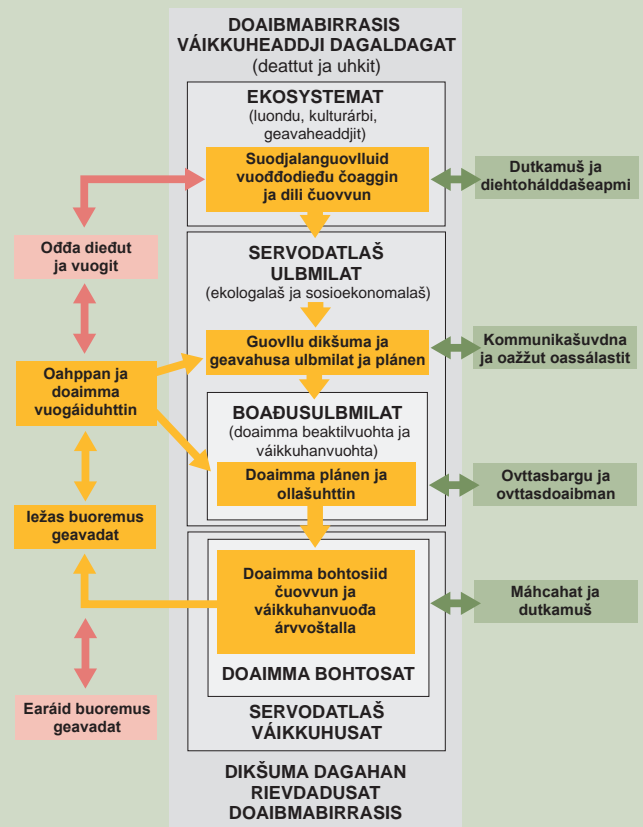
- Suodjalanguovlluid dikšuma bures bargama várás – galgá leat ipmárdus masa suodjalandoaibmajui- guin viggojuvvo;
- galget leat resurssat ja reaidut ollašuhttit vigga- mušaid, mihtidit ja árvvoštallat lihkestuvvama sihke doaibmat soddjilit ja beaktilit go biras rievdá;
- galgá ovttasbargat čanusjoavkkuiguin ja ráhkadit guoibmivuoda;
- galgá bidjat deattu bargiide, vai anus lea buoremus vejolaš diehtu, máhttu ja motivašuvdna.

Suodjalanguovlluid dikšun plánejuvvo buoremus dihtui, mii lea anus ja mii vuodđuduvvá guovlluid suodjalanárvvuide ja dáidda birrasis váikkuheadjji uhkiide ja daidda servodatlaš ulbmiliidda, mat guovlluid geavahussii leat biddjon. Doaimma bohtosat buoret guvlui buoriduvvojit geažos áigge mánggabeallásaš máhcahaga ja árvvoštallama vuodul.

Suodjalanárvvut ja guovlluid geava- headjit dovdojuvvojit ain buorebut

Diehtu suodjalanguovlluid luonddu-, kultur-, ja áhpás- nuvvanárvvuin sihke guovlluid geavahusas ja guos- sástalliin čohkkejuvvo nu gokčevaččat go vejolaš. Diehtovuogádagat dáid dieđuid vurkkodeapmái leat buoriduvvon mañimus jagiid mearkašahtti ládje. Measta 90 % eananluondotiippa leat inventerejuvvon vuodđuduvvon suodjalanguovlluin ja gárten dievas- mahttojuvvo luonddusuodjalanprográmmaid guovlluin. EU luonddudirektiivva Natura-luonddutiippat gokčat vuovde- ja jeaggebirrasis gártejuvvon guovlluin sulaid beali ja duottarbirrasiin goalmádasa. Hárvenaš mearrarittu, sáđggiid, niittuid ja sisčáziid luonddutiip- pat leat gorálaččat eanemus vel vuodđuduvakehtes

Čázevuloš luonddu gárten viiddiduvvo lagašjagiid Suomaluktii ja bargu joatkahuvvá oba rittus gitta jagi 2014 rádjái. (Govva: Meahciráđđehus)

Suodjalanguovlluid vuogáiduvvi plánema ja dikšuma sykla doaibma viiddit servodatlaš doaibmabirrasa oassin.

suodjalanprográmmaguovlluin. Čázevuloš inventere- mat leat álggahuvvon Sulluidmeara, Mearračoddaga ja Mearrabađa viidodagain Nuortameara suodjalan- prográmmii gullelaš VELMU-fidnu oassin.

Meahciráđđehusa guovlluin leat furkejuvvon bad- jel 2 000 earenoamážit suodjalanvuloš ealánšlájá gávdnosa diehtovuogádagaide ja measta 10 000 eará uhkiduvvon šlájá gávdnosa. Earenoamážit Meahciráđđehusa ovddasvástádussii gullelaš šlájat leat muhtin logi. Dovdosepmosat leat saimaagahte, goaskin ja jievjasealgečáihni, muhto mielde leat maid olu uhkivuloš šattut. Ovddasvástádussii gullelaš šlájaid dili čuvvojuvvo beavttálmahttojuvvon vuogi mielde ja daid eallinbiras dikšojuvvo aktiivvalaččat. Suodjalanguovlluid duovddaárbevieru ja huksejun kulturárbevieru gárten leaba lasihuvvon. Musea- lágádusas dološmuitoregistora dieđut leat ožžojuvvon Meahciráđđehusa atnui. Kulturárbevieru dikšuma siktima ja beavttálmahttima várás lea ráhkaduvvon doaibmaprográmma.

Suodjalanguovlluid diehtovuoddu nannejuvvo boahhteáiggis nu ahte jotkojuvvo systemáhtalaččat kulturárvvuide gárten ja jeavddalaš galledeaddje- ja áššehasadutkamuš. Diehtovuogádagat gárguhuvvojit ovttasbargun birashálddahusain guovlluid plánema ja čuovvuma doarjjan. Dutkanovttasbargu buoriduvvo ain ovdalaččas.

Dikšuma ja geavahusa plánen ovdána

Dikšun- ja geavahanplána geassá linnjá suodjalan- guovllu luondduárvvuid suodjalandoaibmabijuide ja heiveha oktii guovllu sierralágán geavahanvu- giid ja stivre daid dađi lági mielde, ahte suodja- lanárvvut eai biddjo vára vuollái. Plána ráhkaduvvo logijahkásažžan. Dan ollašuvvan čuvvojuvvo mihta- riiguin ja árvvoštallojuvvo viđa jagi gaskkaid.

Meahciráđđehusa plánenvuogádat lea ođasnuhtto- juvvon ja dahkkon oktilažžan. Ođđa luondduriggo- datplánat gokčet measta buot stáhta eatnamiid. Guovloekologalaš plánema mielde lea suodjalan- guovlluid laktáseapmi buoriduvvon maid eatnamiin, mat leat ekonomiijageavahusas.

Suodjalanguovlluid dikšuma ja geavahusa plánemii viggojuvvo ovdalačča mearredidolaččabut. Plánen lea maid beavttálmahttojuvvon ja ollesbargomearri lea lassánan mañimus jagiid. Čanusjoavkkuid plánema oassálastimii lea biddjon deaddu earenoamážit Sámis. Plánema ollašuttimis lea lasihuvvon guvllolaš ja báikkálaš ovttasbarggu.

Measta buot álbmotmehciide ja vánddardanguovl- luid lea ráhkaduvvon dikšun- ja geavahanplána, meahceguovlluid plánain measta bealli lea gárvánan. Oktiibuot badjel 60 % lánkaásahan plánain leat vuoi- mis ja boarráseappot divoduvvojit áiggedássái.

Natura-guovlluid plánendárbu lea gártejuvvon eanangottiid mielde ja jagi 2007 áigge válmmaš- tallojuvvo lagašjagiide plánema bargoprográmma. Ulbmilin lea, ahte buot deháleamos Natura-guovllut leat plánejuvvon dikšuma olis mañimusat 2012.

Boahteáigge plánenproseassa beavttálmahttojuvvo ain ee. nu ahte plánenollisvuodát viiddiduvvojit ja ekosystemavuloš plánen gárghejuvvo.

Luonddu suodjaleamis ja dikšumis leat nohkka hástalusat

Eanas Suoma suodjalanguovlluin leat hui buori ortne- gis, iige daid suodjalanárvvuide čuoze mearkkašahti uhkki. Doaibmabirrasa gárggiideapmi bearráigehččo- juvvo goitge geažos áigge ja suodjalanárvvuide čuoheci deattut viggojuvvojit geahpiduvvot ja uhkit dustejuvvo. Dikšundoaimmat ollašutttojuvvojit maiddái luondduárvvuid máhcaheami ja bajásdoal- lama várás. Lulli-Suomas ovddit eanangeavaheapmi ja olggobeal geavahandeaddagat sihke lassáneaddji huksen ja johtalus váikkuhit unna suodjalanguvllóiid ekologijai. Čáhceluonddu mánggahámatvuoda noađuha nuoskun ja dan liiggas šattolažžan šaddan. Amasvuodot šlájat dagahit vahága, omd. miñkkat duššadit lottiid sulluin ja láktabáikkiin. Davvi-Suo- mas boazodoalu váikkuhusat leat hui viidát maiddái suodjalanguovlluin ja lassáneaddji meahcejohtalusa vahádat leat báikkálaččat mearkkašahttit. Dálkká-

Ovdeštanboaldima cahkkeheapmi. Dutkamušain leat bastán gávnna- hit boaldimiid dahkat vuvddiid ráhkadusa jođánit mánggabeallásažžan ja máhcahit lunddolaš šlájaid. (Govva: Jari Kostet)

datnuppástus adnojuvvo guhkes áigegaskkas uhkkin earenoamážit duottaršlájaid.

Mañimus jagiid measta 24 000 há suodjalan- guovlluid vuvddiin ja jekkiin leat ovdeštuvvon. Luonddubálvalusain lea jotkkolaš dikšuma olis árbe- vierrobiothopat oktiibuot 1 400 hektára veardde, mii vástida 10 % olles riikka dikšojuvvon viidodagas. Doaibmabijut leat ollašutttojuvvon ja jotkojuvvo- jit váldooasis Lulli-Suoma vuvddiid suodjaleami METSO-doaibmaprogramma viidodagas ja ruhta- demiin. Ovdešteapmi ja luonddugáhttema váikku- hanvuolta bearráigehččojuvvo oktilažžan dahkkon vugiiguin.

Luonddudirektiivvas máinnašuvvon eanas Suoma šlájaid suodjalandilli lea oalle heivvolaš. Maiddái Meahciráđđehusa ovddasvástádussii gullevaš šlájaid suodjalandási ja suodjaleami dilli lea oalle buorre. Šládjasuodjaleami rahčamusat čoahkkanit dakkár šlájaid suodjaleapmái, maid galgá bargat earenoamážit ja hohpolaččat, ja daid eallinbirrasiid dikšumii.

Boahteáiggis gárghejuvvo viidáseappot ovttasbargu ee. boazodoalu váikkuhusaid dutkamušas ja vai gávd- nojit odđalágán čovdosat davviguovlluide, gárgheju- vojit bargoneavvut suodjalanguovlluid áhpásnuv- van- ja ealáhusgeavahusa ekologalaš váikkuhusaid bearráigehččama várás ja indikáhtorat govvidit mánggahámatvuoda dili ovdáneami.

Meahcedoalu plánen ja bearráigehččan čuozi- huvvo ain eanet suodjalanguovlluide, earenoamážit láktabáikkiide ja eará guovlluide, gos dárbbahuvvojit vierrošlájaid jávkadeapmi ja fuodđodoalu doaibma- bijut.

Boahttišlájaid ja dálkkádatnuppástusa vuogáiduv- vami ráhkaduvvojit ovttasbarggus eará doaibmiiguin riikkaviidosaš strategijat ja doaibmabidjoplánat dađi lági mielde, ahte suodjalanfierpmádaga gárgheheapmi váldojuvvo earenoamážit vuhtii.

Kulturárbevierru adnojuvvo ealasin

Suodjalanguovlluin lea mearkašahtti stuora mearri álbmotlaš kulturárbevierru: luonddu ja olbmo hábmen duovdagat, huksejuvvon kulturbirrasat ja giddes dološmuittut. Duovdda gáhttejuvvo árbevirolaččat meahceboaldimiin, láddjemiin ja guođohemiin. Árbevierrodáluin bajásdollojuvvojit eanandoalu dološ báikkálaš máddodagat ja bargovuogit. Divrras huksejuvvon eallinbirrasat divoduvvojit, ovdeštuvvojit ja dikšojuvvojit Musealágádusa bagadallama mielde. Dološ visttiide ohcojuvvo odđageavahus ovdamearkadihte luondduturismabálvalusain.

Meahciráđdehusa bargun lea veahkehit báikkálaš kultuvrra seailuma suodjalanguovlluin, earenoamážit rittu ja sisčáziid sulluin ja sámiid ruovttuguovllus. Davvi guovlluid báikki olbmuin lea vuoigatvuohta meahcebivdui ja luondduealáhusaiguin bargamii. Bohccuid guođoheapmi lea lobalaš meahceguovlluin ja Davvi-Suoma luonddusuodjalanguovlluin earret Mallá luonddumeahcis. Ruotagielaš rittus ja Davvi-Sámis sámiid ruovttuguovllus bálvalusat ordnejuvvojit maid báikkálaš gielaide mielde.

Boahteáigge viggojuvvo systemáhtalaččat gártejuvot ja meroštallojuvvo árvu suodjalanguovlluid kulturárbevierrui. Ovttas báikki doaibmiiguin ohcojuvvojit dakkár guovlluid dikšuma ja geavahusa čovdosat, mat dahket vejolažžan sihke luonddu- ja kulturbirrasa seailuma ja báikkálaš birgenlági. Visttiid divvumii ja dikšumii ohcojuvvojit odđa ruhtadan- ja ovttasbargovuogit. Kulturčuozáhagaiguin ávkkástallan turisma geasuhussan gárgehuvvo viidáseappot.

Luonddus sáhtta áhpásnuvvat ja buđaldit bistevaččat

Suodjalanguovlluin galledit jahkásaččat 1,7 miljovna háve. Galledemiid váldoassi dáhpáhuvá stuora álbmotmehciin turismaguovddáziid lahkosiin. Maiddái eará guovlluin, main leat fállun bálvalanreaidut, lea mearkašupmi lagašáhpásnuvvama čuozáhahkan. Stáhta čáziid ja davviguovllu bivdoeatnamat adnojuvvojit olu sihke ájanas- ja ealáhusdoibmii.

Áhpásnuvvangeavahusa doaibmabijuid plánema várás galledeaddje- ja áššehasdutkamušat dahkkojuvvojit deháleamos luondduturismaguovlluin viđa jagi gaskkaid. Galledeaddječuovvun dahkkojuvvo goitge buot álbmotmehciin, vánddardanguovlluin ja eará bivnnuhis fitnančuozáhagain.

Álbmotmehciid galledanmearri lea lassánan logi jagi dássedit ja sulaid 3–5 % jahkelassáneapmi einnostuvvo joatkahuvvat. Badjel 90 % lassáneamis čoahkkana mehciide, mat leat turismaguovlluid lahkosiin. Luondduturismabidjosat ja váikkuhusčuovvun čohkkejuvvo dáidda báikkiide, gos lea lassáneapmi. Dáidda guovlluide, main lea stuorimus deaddočuogát,

ráhkaduvvojit luondduturismaplánat ovttas báikkálaš doaibmiiguin. Earenoamáš fuomášupmi giddejuvvo bistevašvuođa sihkkarastimii.

Luonddubálvalusat lea ráhkadan bistevaš luondduturisma prinsihpaid ja leat váldán daid iežaset doaimma ja fitnodatolbmoovttasbarggu oassin. Váikkuhusaid čuovvun, mii vuodđuduvvá prinsihpaide, lea gárgehuvvon mearredidolaččat. Meahcebivdo- ja guolástusdihtomearit plánejuvvojit guovlluguovdasaš fuoddo- ja guollemáddodagaid gierdánávcca mielde ja suodjalanguovlluid luondduárvvuid vaháguvva-keahhtá. Meahcejohtalus stivrejuvvo johtolagaide ja luottaide, milloseappot suodjalanguovlluid olggobeallái. Geavahandeaddu hálddašuvvo lobiiguin ja johtin bearráigeahččojuvvo.

Boahteáigge gárgehuvvo viidáseappot ulbmillaš ja čuozihuvvon bálvalusaid huksen ja bajásdoallu, suodjalanguovlluid áhpásnuvvan- ja meahcegeavahusa bearráigeahčču sihke áhpásnuvvangeavahusa váikkuhusaid árvoštallan ja raporterren. Ulbmilin lea, ahte jagi 2010 rádjái luonddu áhpásnuvvangeavahusa ekologalaš bistevašvuođa bearráigeahčču lea turismaguovlluid stáđásnuvvan doaimma oassi.

Luondduturisma bistevašvuohta gáibida nu vánddardanbálvalusaid birasváikkuhusaid go báikkálaš kultuvrra vuhtii váldima. (Govva: Pia Arvola)

Suodjalanguovllut leat birrasa ja servodaga oassi

Suomas suodjalanfierpmádat gárgehuvvo viiddesvuodot ovttasbarggu mielde. Eananeaiggádat ožžot buhtadusa eatnamiiddiset suodjaleamis ja sáhttet váikkuhit guovlluid geavahusa plánemii ja dikšumii. Guovlluguovdasaš ráddádallangottit ja čanusjoavkkut oassálastet suodjalanguovlluid plánemii. Sámedikkis lea vuoigatvuohta váikkuhit buot sámiid ruovttuguovllu eanangeavahanmearrádusaide. Maiddái riikkavuložiidda lágiduvvojit vejolašvuođat addit máhcahaga.

Eiseváldi- ja organisašuvdnaovttasbargu bargujuvvo guovlluid dikšumis sihke riikkaviidosaš ja báikkálaš dásis. Jagiid 2001–2005 luonddubálvalu-

Luondu šaddá oahpisin Siikalahiti luonddusuodjalanguovllus. Suodjalanguovllut fáallet vásáhusaid miel oahppanbirrasiid buotahkásaččaide. Luondduguovddážiin leat fállun čájáhusat, gárvvies prográmmat ja bargomateriálat skuvllaide. (Govva: Jouni Koskela)

sain ledje suodjalanguovlluin measta 60 EU-ruhtadan ovttasbargoproševtta, maiddá bohte mielde ee. eallinbiras- ja šládjasuodjalepmi, mearraviidodagaid plánen, luondduturisma ja birasbajásgeassima ovddideapmi, sihke dálanguovllu ja rádjeduogáš suodjalanguovlluid gárgeheapmi. Fárus leat leamaš logiid mielde guoimmit ja eatnatlohkosaš čanusjoavkkut. Lagašovttasbargu ránnáriikkaiguin doarju Suoma luonddu suodjaleami. Earenoamáš mearkašahhti meahcebárraovttasbargu lea ng. Ruoná avádagas Ruošša ráji nalde, Norggain kalohttaguovllus ja Ruotain Mearračoddagis.

Suodjalanguovllut fáallet servodahkii mánggalágán ekologalaš ja sosiálalaš ávkkiid, ng. ekosystemabálvalusaid. Dain lea fuomášahhti mearkašupmi boaitto-bealguovlluid eallinvuoibmái ja báikkálaš birgenláhkáí sihke olbmuid buresbirgejupmái. Bivnuheamos mehciid áhpásnuvangeavahusa ja luondduturisma váikkuhus báikkálašekonomiijai lea jahkedásis ollesbohtun árvvu mielde 250–300 milj. euro ja sulaid 3 500 olmmošbargojagi. Váikkuhusat leat mearkašahhtimusat Sámis, Koillismaas ja Kainuus.

Suodjalanguovlluin lea dehálaš bargu maid suopmelaš luonddudiđolašvuoda ja luonddusuodjalandiđolašvuoda lasiheaddjin ja dutkančuozáhahkan. Goalmádasas Meahciráđdehusa 26 áššehasbálvalanbáikkis adnojuvvo ávvir ovttas gielddain dehe eará servošiin. Báikkiin galledit buohkanassii measta 800 000 háve jahkásaččat. 60 000 galledeaddji oahpistuvvojit luondduguovddážiin dehe meahcis.

Suodjalanguovlluin galledan vánddardeddjiid ja meahcebálvalusaid geavaheddjiid áššehašduhtavašvuolta lea hui stuoris. Hui unnán goitge lea diehtudas, mot luondduvásáhusat ja oahppan váikkuhit luonddusuodjaleami miehtemiellašvuhtii. Boahteáigge gárgehuvvojit ođđa ovttasbargovuogit, máhcahatvuogádagat, oassálastima váikkuhanvuoda ja guottuid mihtidanvuogit sihke guovloekonomalaš váikkuhusaid dutkamuš. Ulbmilin lea, ahte bearráigeahču ja dutkamuša mielde bastá čujuhit suodjalanguovlluid báikkálaš buresbirgenváikkuhusaid sihke lasihit beroštumi suodjalanguovlluid guovdu ja oazžut doarjaga daid dikšumii.

Máhhti ja motiveren bargit

Suodjalanguovlluid dikšot Meahciráđdehusa luonddubálvalusain sulaid 340 fásta ja jahkásaččat measta 700 mearreáigásaš olbmo, ja jahkásaš bargobijus lea oktiibuot sulaid 600 olmmošbargojagi. Eandalii Nuorta- ja Davvi-Suomas bargomárkanruđaiguin bálkáhuvvon ja earenoamážit šládjasuodjaleanbarggu eaktodáhtolaš bargit addet árvvolaš veahki. Ollesbargomearis viđadas guoská luonddusuodjaleanbargguid ja measta bealli luonddu áhpásnuvangeavahusa bálvalanbuvttadusa; guovloplánen ja meahceáššiid dikšun gokčaba oktiibuot logádas.

Bargit leat čatnasan ja motiverujuvvon bargui. Jodiheapmái ja barggus veadjimii giddejuvvo fuomášupmi ja bargoduhtavašvuolta lea bisson guhká oalle buorin. Bargái viggojuvvo addit vejolašvuolta buori vuojulduvvamii ja bistevaš gárggiideapmái. Persovnnalaš ulbmilat laktojuvvojit bargujoavkkuid ja luonddubálvalusaid guovloovttadagaid oktasaš boadusmihttomeriide.

Skuvlendássi lea allat ja dat dollojuvvo systemáhtalaččat alladin. Vásáhusaid buktin máhttimiin ávk-kástallojuvvo nu ahte guovlluguovdasaččat ja riikkaviidosaččat viiddiduvvojit systemáhtalaččat buoremus geavadat. Boahteáigge gárgehuvvojit earenoamážit válmmašvuodat giddodotáššiid dikšumii, kulturárbbi suodjaleapmái, čáhce- ja láktabáikeguovlluid dikšumii, áhpásnuvvanbálvalusaid márkanastimii ja riikkaidgaskasaš bargui.

Olggosaddimat leat oazžumis rávdnjehámis:

Heinonen, M. (doaimm.) 2007: Puistojen tila Suomessa. Suomen suojelualueet ja niiden hoito 2000-2005. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisu A 160.

• www.metsa.fi/puistojentila

Gilligan, B., Dudley, N., Fernandez de Tejada, A. and Toivonen, H. 2005: Management Effectiveness Evaluation of Finland's Protected Areas. Nature Protection Publications of Metsähallitus. Series A 147.

• www.metsa.fi/mee

Hildén, M., Auvinen, A.-P. & Primmer, E. (doaimm.) 2005: Suomen biodiversiteettihjelman arviointi. Suomen ympäristö 770.

• www.ymparisto.fi

Ovdabearbma: Ruškevánddardeaddjit Bállás–Yllásduoddara álbmotmeahcis. Jagi 2005 viiddiduvvon meahcci lea dálá áigge Suoma goalmádin stuorimus ja okta buot bivnuheamosiin. (Govva: Paavo Hamunen)

Deaksta: Mervi Heinonen

© Meahciráđdehus 2007

Jorgalus: Klemetti Näkkäljärvi

Deattus 200 bihtá

Lönnberg Print, Helsset 2007

